

Centrum Badania
Opinii Społecznej

K Z O M U N I K A T
B A N D I A Ń

Warszawa, czerwiec 2011

www.cbos.pl ● sekretariat@cbos.pl

BS/73/2011

**POLACY O RELACJACH MIĘDZY
POLSKĄ A NIEMCAMI**

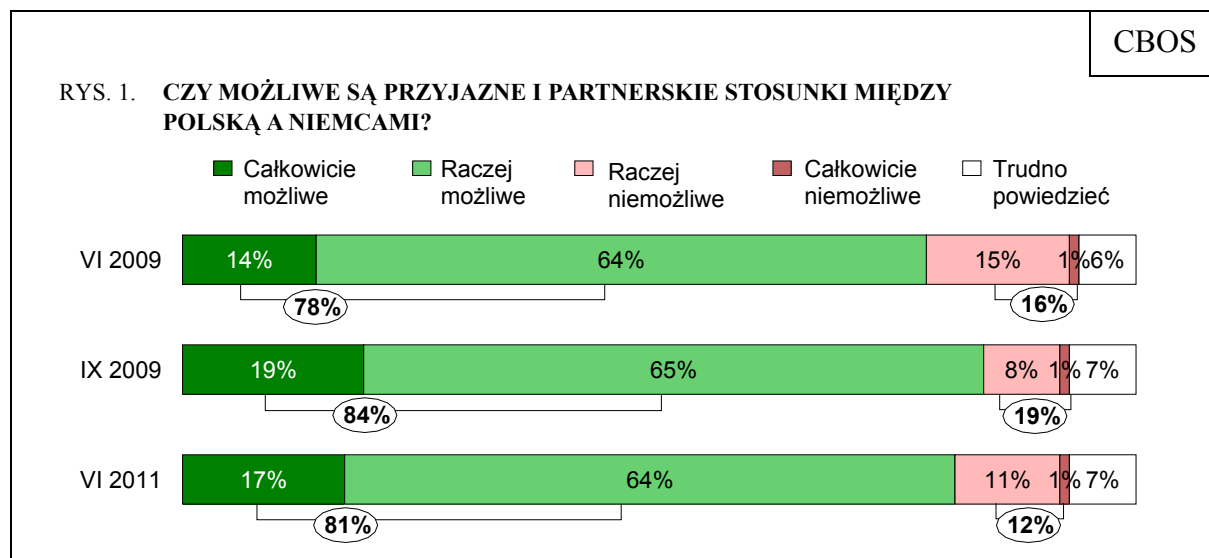
Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
13 stycznia 2011 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W czerwcu 2011 roku mija 20. rocznica podpisania **Traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy między Polską a Niemcami**, stanowiącego uzupełnienie zawartego nieco ponad pół roku wcześniej Traktatu o potwierdzeniu istniejącej granicy między Polską a Niemcami. W związku z tym zapytaliśmy naszych respondentów o ocenę obecnych relacji polsko-niemieckich¹. Jak wiemy z badań przeprowadzonych w ostatnich dwóch dekadach, postrzeganie Niemiec i Niemców istotnie się w Polsce poprawiło, szczególnie w pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych². W styczniu tego roku sympatię do Niemców deklarowało 38% dorosłych Polaków, a niechęć – 27%. Z kolei w czerwcu ponad połowa ankietowanych (57%) określiła Niemcy jako dobrego sąsiada, a za bardziej przyjazne Polsce kraje badani uznali jedynie Słowację i Czechy³.

OCENA STOSUNKÓW POLSKO-NIEMIECKICH

Ponad cztery piąte Polaków (81%) uważa, że możliwe jest przyjazne i partnerskie ułożenie stosunków między Polską a Niemcami. Tylko co ósmy (12%) sądzi, że budowa pozytywnych relacji między naszymi krajami jest niemożliwa.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (253) przeprowadzono w dniach 2 – 8 czerwca 2011 roku na liczącej 1164 osoby reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

² Zob. komunikat CBOS „Stosunek Polaków do innych narodów”, luty 2011 (oprac. Katarzyna Wądołowska).

³ Por. komunikat CBOS „Opinie o nastawieniu krajów sąsiedzkich do Polski”, czerwiec 2011 (oprac. Michał Feliksiak).

Przekonanie, że możliwe są przyjaźń i partnerstwo w stosunkach między Polską a Niemcami, jest stosunkowo słabsze wśród starszych respondentów. Można sądzić, że dla nich w dalszym ciągu ważne są zaszłości historyczne i pamięć o II wojnie światowej.

Tabela 1

Wiek	Czy możliwe są przyjazne i partnerskie stosunki między Polską a Niemcami?		
	Możliwe	Niemożliwe	Trudno powiedzieć
	w procentach		
18-24 lata	85	12	3
25-34	89	8	3
35-44	87	8	5
45-54	83	11	6
55-64	75	15	10
65 lat i więcej	66	20	14

Deklarowane poglądy polityczne praktycznie nie wpływają na opinie dotyczące pojednania polsko-niemieckiego. Odnotowujemy natomiast pewne różnice w potencjalnych elektoratach. Relatywnie bardziej sceptyczni co do możliwości ułożenia partnerskich stosunków między Polską a Niemcami są zwolennicy PiS. Na drugim biegunie lokują się sympatycy PO, którzy jednoznacznie wyrażają optymizm w spojrzeniu na przyszłość stosunków polsko-niemieckich.

Tabela 2

Potencjalne elektoraty	Czy możliwe są przyjazne i partnerskie stosunki pomiędzy Polską a Niemcami?		
	Możliwe	Niemożliwe	Trudno powiedzieć
	w procentach		
PO	91	8	1
SLD	86	10	4
PSL	85	5	10
PiS	77	14	9
Niezdecydowani	76	15	8
Niezamierzający głosować	76	14	10

Polacy pozytywnie oceniają obecny stan stosunków polsko-niemieckich. Dwie piąte ankietowanych (41%) uważa, że relacje polsko-niemieckie są dobre, połowa (50%) jest zdania, że stosunki te może nie są najlepsze, ale też trudno byłoby je określić jako złe. Jedynie nieliczni (3%) oceniają, że relacje między Polską a Niemcami układają się źle.

Tabela 3

Jak Pan(i) ocenia obecne stosunki polsko-niemieckie? Czy są one:	Wskazania respondentów według terminów badań								
	I 1987	X 1988	II 1990	II 1991	XII 2005	VII 2007	IV 2008	IX 2009	VI 2011
	w procentach								
– dobre	26	24	26	55	33	18	38	35	41
– ani dobre, ani złe	59	57	46	35	57	52	47	49	50
– złe	13	18	25	5	4	22	9	10	3
Trudno powiedzieć	1	1	3	5	6	8	6	6	6

Obecne oceny stosunków polsko-niemieckich są zdecydowanie lepsze niż przed podpisaniem w 1990 roku traktatu o potwierdzeniu istniejącej granicy między Polską a Niemcami. Jedynie w porównaniu z badaniem z 1991 roku, sprzed podpisania traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy, obecne opinie o polsko-niemieckich relacjach są trochę gorsze. Oceny stosunków polsko-niemieckich są najlepsze także w krótszej perspektywie – w ostatnim sześcioleciu. Nieznacznie gorzej Polacy oceniali je w roku 2008, a najgorzej – w lipcu 2007, w czasie, kiedy władzę sprawował rząd Jarosława Kaczyńskiego.

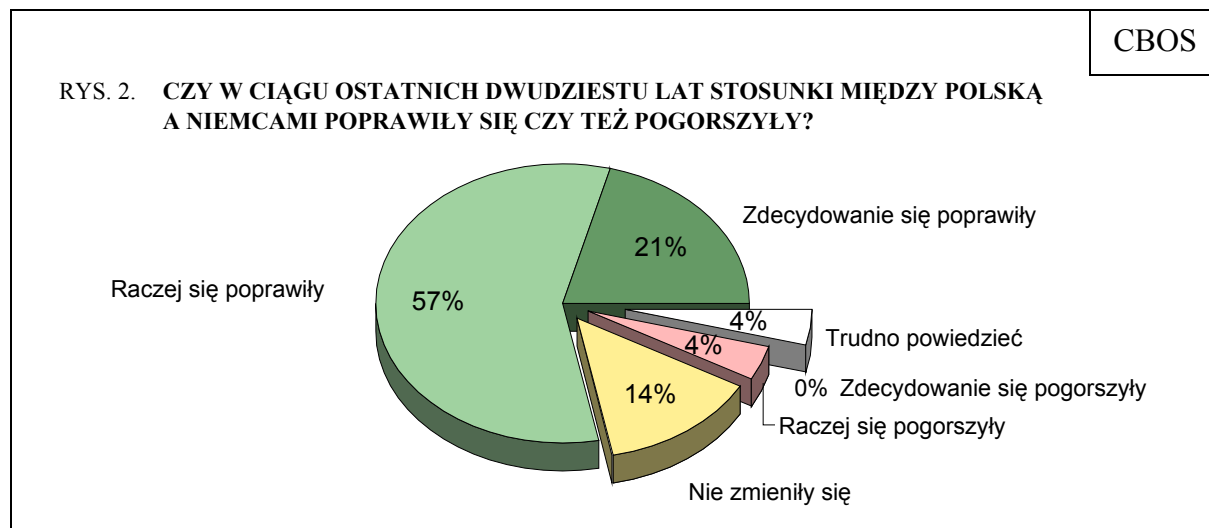
W potencjalnych elektoratach zdecydowanie najlepiej relacje między Polską a Niemcami oceniają wyborcy PO – ponad połowa z nich jest zdania, że są one dobre. Pozytywne opinie przeważają także wśród wyborców SLD – nieco większy odsetek zwolenników tego ugrupowania sądzi, że są one dobre, niż ocenia je jako przeciętne (ani dobre, ani złe). Natomiast relatywnie gorzej postrzegają stosunki polsko-niemieckie sympatycy PiS – tylko niespełna jedna trzecia wyborców tej partii uważa, że są one dobre, większość zaś określa je jako przeciętne. Jednak nawet w tym elektoracie tylko nieliczni oceniają je krytycznie.

Tabela 4

Potencjalne elektoraty	Jak Pan(i) ocenia obecne stosunki polsko-niemieckie? Czy są one:			
	dobre	ani dobre, ani złe	złe	Trudno powiedzieć
	w procentach			
PO	58	38	1	3
SLD	49	44	4	3
PSL	45	51	0	4
PiS	32	60	4	4
Niezdecydowani	39	49	6	6
Niezamierzający głosować	35	54	4	8

Wprawdzie w sumie ogólna ocena stanu stosunków polsko-niemieckich jest dość ostrożna, jednak zdaniem badanych relacje te systematycznie się poprawiają. Społeczna

ocena ostatniego dwudziestolecia w polsko-niemieckiej historii – od momentu podpisania traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy – jest jednoznacznie pozytywna. Zdecydowana większość ankietowanych (78%) uważa, że ostatnie dwadzieścia lat to okres wyraźnej poprawy w relacjach między Polską a Niemcami.

Opinie o poprawie stosunków polsko-niemieckich w ciągu ostatnich dwudziestu lat najczęściej wyrażają osoby w wieku 25 – 44 lata. Przekonanie to idzie także w parze z poziomem wykształcenia – wśród badanych z wyższym wykształceniem odsetek ocen pozytywnych sięga 85%. O tym, że dwie ostatnie dekady to bardzo dobry okres w polsko-niemieckiej historii nieco częściej przekonane są osoby o poglądach lewicowych (85%) niż prawicowych (79%). W potencjalnych elektoratach partyjnych najlepiej okres ten oceniają wyborcy PO oraz SLD.

Tabela 5

Potencjalne elektoraty	Czy w ciągu ostatnich dwudziestu lat stosunki między Polską a Niemcami poprawiły się czy też pogorszyły?*		
	Poprawiły się	Nie zmieniły się	Pogorszyły się
	w procentach		
PO	92	7	1
SLD	90	6	4
PSL	87	13	0
PiS	77	17	6
Niezdecydowani	78	15	7
Niezamierzający głosować	76	19	5

* Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

PROBLEMY W STOSUNKACH POLSKO-NIEMIECKICH

Jak pokazuje badanie Instytutu Spraw Publicznych realizowane w styczniu tego roku, Polacy są zdania, że w stosunkach z Niemcami powinniśmy skupić się na przyszłości, na wspólnych projektach politycznych i gospodarczych, takich jak m.in. walka z terroryzmem, wzmocnienie europejskiej gospodarki, wspieranie rozwoju słabszych gospodarczo państw unijnych oraz budowanie silnej pozycji UE w świecie⁴. Tymczasem w opinii społecznej to nadal przede wszystkim historia, w tym głównie II wojna światowa, jest źródłem problemów w stosunkach polsko-niemieckich. To właśnie różnorodne kwestie dotyczące II wojny wymieniało na ogół jako najważniejsze problemy w stosunkach między Polską i Niemcami. Trzeba zaznaczyć, że badani odpowiadali na pytanie otwarte, a więc takie, które dawało im możliwość samodzielnego formułowania odpowiedzi, bez żadnych sugestii ze strony ankietera. Najwięcej osób zwracało uwagę na kwestię wypędzeń i wypędzonych oraz ich roszczeń majątkowych i odszkodowawczych wobec Polski. W tym kontekście często przywoływano nazwisko przewodniczącej Związku Wypędzonych w Niemczech – Eriki Steinbach. Część osób mówiła ogólnie o roszczeniach Niemców wobec Polski – odpowiedzi te zostały ujęte w osobną kategorię, ponieważ pozwy w sprawach majątkowych składali nie tylko wypędzeni i ich spadkobiercy, ale także tzw. późni przesiedleńcy. Nadal nie wygasły całkowicie obawy o nienaruszalność granicy na Odrze i Nysie Łużyckiej oraz integralność państwa polskiego – nie są one częste, ale jednak zauważalne. Inne kwestie dotyczące rozrachunków historycznych podnoszono rzadko. Wśród nich wymieniano m.in. brak reparacji wojennych dla Polski, używanie niewłaściwej terminologii dotyczącej nazistowskich obozów koncentracyjnych na terenie Polski oraz – ogólnie – zmianę podejścia Niemców do własnej historii, polegającą na rozmywaniu ich odpowiedzialności za wojnę i jej skutki. Niekiedy zgłaszano też zastrzeżenia dotyczące wypłat odszkodowań dla Polaków – ofiar nazizmu.

Spośród spraw bieżących zdecydowanie najczęściej emocji budzi kwestia budowy Gazociągu Północnego i związanej z tym zagrożenia dla bezpieczeństwa energetycznego Polski. Wymieniano również problemy na rynku pracy, wynikające z migracji zarobkowej Polaków do Niemiec. Komentowano niedawne zniesienie ograniczeń w zatrudnianiu polskich pracowników w Niemczech – na ogół uznawano to za posunięcie właściwe, ale spóźnione.

⁴ „Dwadzieścia lat minęło. Polacy o zjednoczeniu Niemiec i stosunkach polsko-niemieckich w dwudziestą rocznicę zjednoczenia” (oprac. Agnieszka Łada), ISP 2010 (raport dostępny na stronie www.isp.org.pl).

Podnoszono też potrzebę rozwoju współpracy gospodarczej między Polską a Niemcami, niekiedy podkreślając przy tym przewagę ekonomiczną naszego sąsiada.

Pojawiały się także wypowiedzi dotyczące problemów Polonii niemieckiej (na ogół posługiwano się terminem „mniejszość polska w Niemczech”, choć Polacy nie są w tym kraju uznawani za mniejszość narodową).

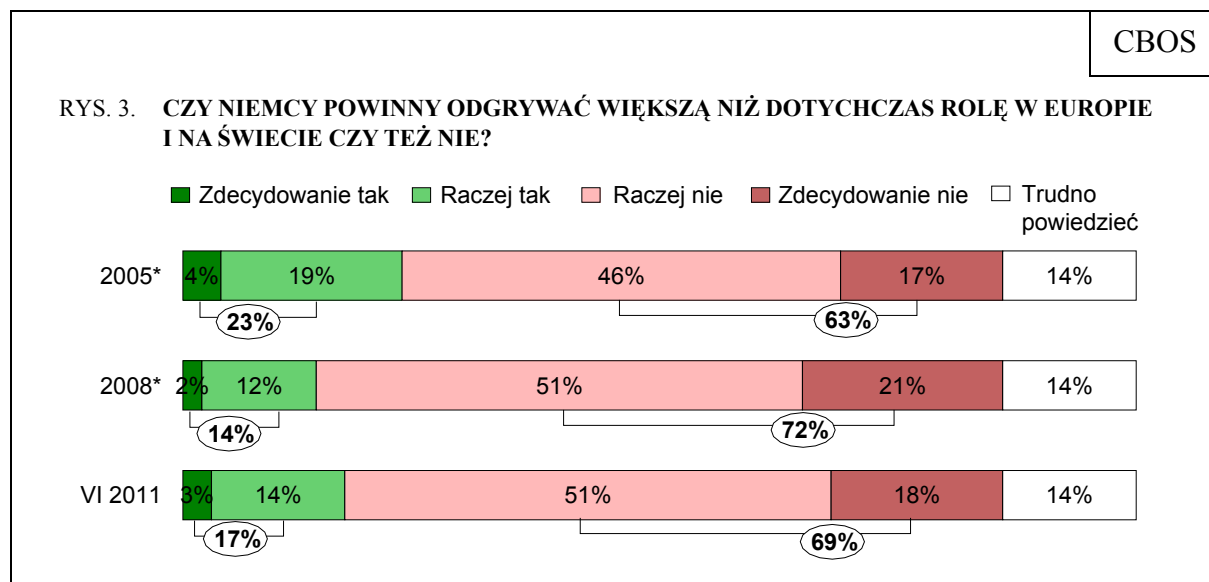
Część ankietowanych generalnie narzekała na zły stosunek Niemców do Polaków – według nich Niemcy traktują nas źle, uważają za gorszych od siebie, patrzą na nas z góry.

	CBOS
Jakie kwestie są obecnie największym problemem w stosunkach polsko-niemieckich?	
NAJCZĘSTSZE ODPOWIEDZI	
Ogólnie – historia, spory historyczne	5%
Ogólnie – II wojna światowa	6%
Kwestia wypędzeń, wypędzonych i ich roszczeń wobec Polski, działalność Eriki Steinbach	14%
Ogólnie – roszczenia Niemców wobec Polski (dotyczące odzyskania pozostawionych w naszym kraju majątków)	4%
Roszczenia terytorialne Niemców wobec Polski, kwestionowanie granicy na Odrze i Nysie	4%
Inne kwestie dotyczące historii: brak reparacji wojennych dla Polski, zastrzeżenia dotyczące wypłaty odszkodowań dla Polaków – ofiar nazizmu, m.in. za pracę niewolniczą i przymusową w czasie II wojny, niewłaściwa nomenklatura w odniesieniu do niemieckich obozów koncentracyjnych na terenie Polski, zmiana w podejściu Niemców do własnej historii	3%
Gazociąg Północny, bezpieczeństwo energetyczne Polski, blokada portu w Świnoujściu	9%
Problemy rynku pracy, migracja zarobkowa Polaków do Niemiec	3%
Współpraca gospodarcza między Polską i Niemcami, rozwój handlu	3%
Problemy mniejszości niemieckiej w Polsce	3%
Ogólnie – politycy, przywódcy polityczni, kwestie polityczne	2%
Zły stosunek Niemców do Polaków	3%
Trudno powiedzieć	41%
Nie ma żadnych problemów, dogadujemy się	5%

Ponad dwie piąte badanych (41%) nie potrafiło wymienić kwestii, które stanowiłyby – ich zdaniem – istotny problem w relacjach między Polską i Niemcami, a co dwudziesty (5%) twierdzi, że takich problemów po prostu nie ma. To, że ogółem niemal połowa ankietowanych nie potrafiła wskazać żadnych drażliwych kwestii w stosunkach polsko-niemieckich, można odczytywać jako sygnał pozytywny, potwierdzający pośrednio, że relacje te postrzegane są jako dobre lub co najmniej poprawne.

CZY POLACY OBAWIAJĄ SIĘ NIEMIEC?

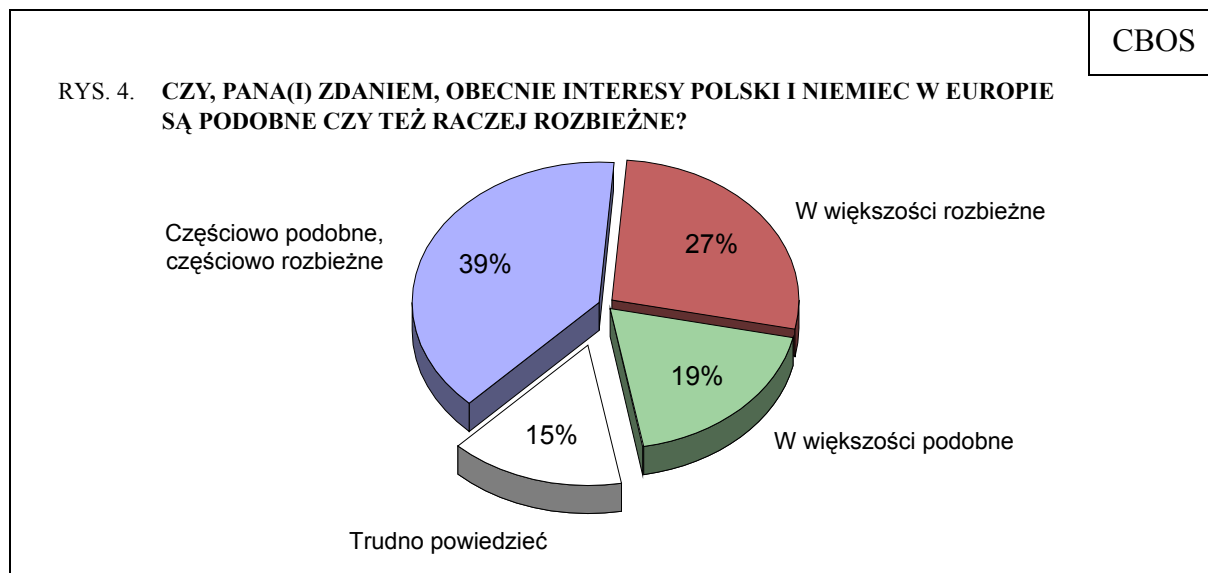
Mimo że społeczne oceny stosunków polsko-niemieckich są dość dobre, zaufanie Polaków do Niemiec jest warunkowe i raczej dość ograniczone. W wypowiedziach ankietowanych widoczne są obawy przed Niemcami i silnym państwem niemieckim. Większość Polaków nie chce wzmocnienia roli Niemiec w polityce międzynarodowej – ponad dwie trzecie (69%) nie życzyłoby sobie, aby Niemcy odgrywały bardziej znaczącą rolę w Europie i na świecie. W ostatnich sześciu latach odsetek ten zmieniał się tylko w niewielkim stopniu.

* Badania Instytutu Spraw Publicznych. Patrz: A. Fronczyk i A. Łada, *Niemcy i polityka europejska w oczach Polaków*, w: *Polska-Niemcy: wzajemny wizerunek i wizja Europy*, red. L. Kolarska-Bobińska i A. Łada, ISP, Warszawa 2009

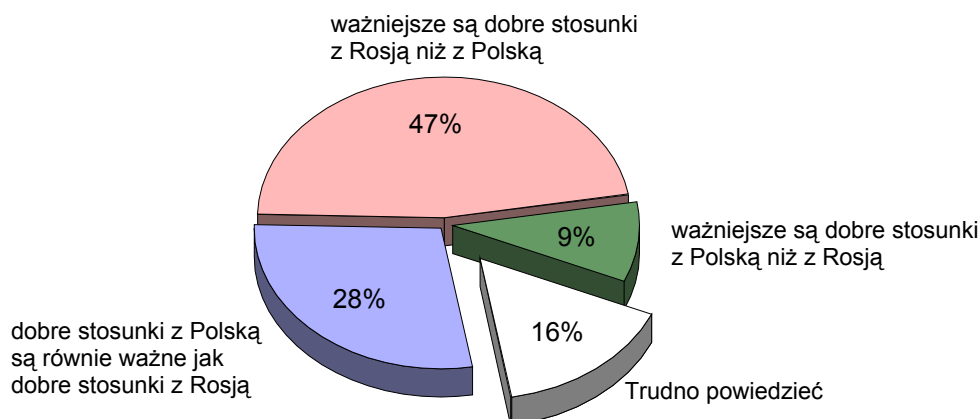
Zwiększenia roli Niemiec, co ciekawe, bardziej obawiają się osoby lepiej wykształcone – aż 83% Polaków z wyższym wykształceniem deklaruje, że nie chciałoby, aby Niemcy miały większe znaczenie w polityce międzynarodowej.

Tylko niespełna jedna piąta badanych (19%) dostrzega wspólnotę interesów Polski i Niemiec. Niemal dwie piąte (39%) twierdzi, że interesy obu krajów są w części podobne, a w części różne. Więcej niż co czwarty respondent (27%) postrzega je jako rozbieżne.

Jak można wnioskować z percepcji problemów w relacjach polsko-niemieckich, umacnianiu poczucia wspólnoty interesów z pewnością nie przysłużyło się zaangażowanie Niemiec – mimo protestów Polski – w budowę Gazociągu Północnego. Niewątpliwie natomiast przyczyniło się ono do poczucia, że Niemcy porozumiewają się z Rosją ponad głowami Polaków. Poczucie to wydaje się nadal dość rozpowszechnione. Niemal połowa badanych (47%) jest zdania, że Niemcy dbają przede wszystkim o dobre relacje z Rosją, a nie z Polską. Więcej niż co czwarty ankietowany (28%) uważa, że stosunki z Polską są dla Niemiec równie ważne jak stosunki z Rosją. Jedynie niespełna co dziesiąty respondent (9%) sądzi, że Niemcy dobre relacje z Polską przedkładają nad dobre stosunki z Rosją. Co ciekawe, nawet wśród osób dobrze oceniających relacje polsko-niemieckie najczęstsze jest przekonanie, że Niemcy preferują Rosję (44%). Im gorsza ocena stosunków między naszymi krajami, tym opinia ta jest bardziej rozpowszechniona.

RYS. 5. JAK PAN(I) OCENIA POLITYKĘ NIEMIEC WOBEC POLSKI I ROSJI?
CZY, W PANA(I) ODCZUCIU, DLA NIEMIEC:

Generalnie, opinia, że Niemcy dbają przede wszystkim o dobre relacje z Rosją, jest tym częstsza, im większe zainteresowanie polityką. Stąd też najczęściej wyrażają ją osoby najlepiej wykształcone i sytuowane oraz mieszkańcy dużych miast.

Tabela 6

Zainteresowanie polityką	Jak Pan(i) ocenia politykę Niemiec wobec Polski i Rosji? Czy, w Pana(i) odczuciu, dla Niemiec:			
	ważniejsze są dobre stosunki z Polską niż z Rosją	ważniejsze są dobre stosunki z Rosją niż z Polską	dobre stosunki z Polską są równie ważne jak dobre stosunki z Rosją	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Duże	3	66	25	5
Średnie	9	53	29	9
Niewielkie	10	42	29	19
Żadne	13	26	25	36

Pogląd, że Niemcy zabiegają o dobre kontakty raczej z Rosją niż z Polską, znajduje licznych zwolenników w elektoratach wszystkich głównych partii politycznych. Stosunkowo najczęściej polemizują z tą opinią wyborcy PO, wśród których niemal równie popularna jest opinia, że Polska jest dla Niemiec równie ważnym partnerem jak Rosja.

Tabela 7

Potencjalne elektoraty	Jak Pan(i) ocenia politykę Niemiec wobec Polski i Rosji? Czy, w Pana(i) odczuciu, dla Niemiec:			
	ważniejsze są dobre stosunki z Polską niż z Rosją	ważniejsze są dobre stosunki z Rosją niż z Polską	dobre stosunki z Polską są równie ważne jak dobre stosunki z Rosją	Trudno powiedzieć
	w procentach			
PO	10	43	39	8
PiS	8	61	22	9
PSL	6	65	21	8
SLD	2	59	29	10

Dwadzieścia lat od podpisania Traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy między Polską a Niemcami to, biorąc pod uwagę zasłóci historyczne, dobry okres w relacjach polsko-niemieckich. Ponad trzy czwarte respondentów jest zdania, że w ciągu tych dwóch dekad stosunki polsko-niemieckie wyraźnie się poprawiły. Mimo utrzymujących się nadal obaw, zwłaszcza w starszym pokoleniu, Polacy wierzą w możliwość zbudowania dobrych relacji z zachodnim sąsiadem. Stosunki polsko-niemieckie wciąż jednak wymagają uwagi i pracy z obu stron. Mniejsza grupa ankietowanych ocenia je bowiem jako dobre, a większa uznaje za przeciętne – ani specjalnie dobre, ani też ewidentnie złe. Poza wzajemnymi resentymentami, związanymi z II wojną światową, negatywny i – jak się wydaje – niedoceniany przez stronę niemiecką wpływ na powracające obawy Polaków ma sprawa rurociągu pod dnem Bałtyku. Budowa Gazociągu Północnego mogła się przyczynić do umocnienia poczucia, że decyzje w ważnych sprawach dotyczących Polski zapadają bez naszego udziału.

Opracowali
Krzysztof PANKOWSKI
Beata ROGUSKA

A N E K S

Tabela 1

		Czy możliwe są przyjazne i partnerskie stosunki między Polską a Niemcami?			Liczba osób
		Możliwe	Niemożliwe	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		81	12	7	1162
Płeć	Mężczyźni	86	9	5	551
	Kobiety	76	15	9	611
Wiek	18-24 lata	85	12	3	146
	25-34	89	8	3	236
	35-44	87	8	5	192
	45-54	83	11	6	184
	55-64	75	15	10	197
	65 lat i więcej	66	20	14	206
Miejsce zamieszkania	Wieś	81	10	9	447
	Miasto do 20 tys.	88	8	4	150
	20-100 tys.	78	11	11	228
	101-500 tys.	82	14	4	189
	501 tys. i więcej mieszk.	77	21	2	149
Wykształcenie	Podstawowe	71	17	12	274
	Zasadnicze zawodowe	82	8	10	288
	Średnie	81	14	5	394
	Wyższe	92	8		207
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	90	10		102
	Średni personel, technicy	77	20	3	45
	Pracownicy adm.-biurowi	91	7	2	68
	Pracownicy usług	87	8	4	62
	Robotnicy wykwalifikowani	87	8	5	155
	Robotnicy niewykwalifik.	85	11	4	63
	Rolnicy	75	11	15	61
	Pracujący na własny rach.	89	8	3	50
Bierni zawodowo	Renciści	77	12	12	68
	Emeryci	69	19	12	255
	Uczniowie i studenci	85	14	2	93
	Bezrobotni	83	7	9	71
	Gospodynie domowe i inni	74	12	14	69
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	85	13	2	166
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	86	11	4	100
	sekt. pryw. poza rolnict.	89	7	4	263
	prywatnym gosp. rolnym	77	7	16	57
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	84	10	6	179
	501-750	74	15	11	155
	751-1000	76	17	7	200
	1001-1500	77	14	8	179
	Powyżej 1500 zł	89	11	1	161
Ocena własnych war. mater.	Złe	70	15	15	172
	Średnie	77	15	8	549
	Dobre	90	7	3	441
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	70	16	14	44
	Raz w tygodniu	81	11	8	529
	1-2 razy w miesiącu	80	15	5	198
	Kilka razy w roku	84	11	5	259
	W ogóle nie uczestniczy	76	16	9	132
Poglądy polityczne	Lewica	85	12	2	179
	Centrum	86	11	2	361
	Prawica	82	13	5	329
	Trudno powiedzieć	69	12	18	294

Tabela 2

		Jak Pan(i) ocenia obecne stosunki polsko-niemieckie? Czy są one:				Liczba osób
		dobrze	ani dobre, ani złe	złe	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		41	50	3	6	1163
Płeć	Mężczyźni	46	49	3	2	551
	Kobiety	36	51	4	9	612
Wiek	18-24 lata	43	50	5	1	146
	25-34	46	51	2	2	236
	35-44	41	53	2	4	192
	45-54	41	52	4	4	184
	55-64	41	47	1	10	197
	65 lat i więcej	33	48	7	12	207
Miejsce zamieszkania	Wieś	39	51	3	7	448
	Miasto do 20 tys.	44	50	3	3	150
	20-100 tys.	39	51	2	7	228
	101-500 tys.	42	47	7	4	189
	501 tys. i więcej mieszk.	43	50	3	3	149
Wykształcenie	Podstawowe	32	47	5	15	275
	Zasadnicze zawodowe	43	50	3	4	288
	Średnie	39	55	3	3	394
	Wyższe	51	45	3	1	207
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	52	44	4		102
	Średni personel, technicy	41	54	4	2	45
	Pracownicy adm.-biurowi	50	46	1	2	68
	Pracownicy usług	38	55	2	4	62
	Robotnicy wykwalifikowani	47	51	0	2	155
	Robotnicy niewykwalifik.	31	60	4	6	63
	Rolnicy	31	61		8	61
	Pracujący na własny rach.	56	35	4	4	50
Bierni zawodowo	Renciści	34	49	1	16	68
	Emeryci	36	49	5	10	255
	Uczniowie i studenci	44	49	5	2	93
	Bezrobotni	35	51	6	7	71
	Gospodynie domowe i inni	36	52	4	8	70
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	48	48	1	3	166
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	42	52	6	1	100
	sekt. prywat. poza rolnict.	47	48	2	3	263
	prywatnym gosp. rolnym	37	56	1	6	57
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	33	57	3	7	179
	501-750	38	50	4	8	155
	751-1000	35	56	5	4	200
	1001-1500	44	47	3	6	179
	Powyżej 1500 zł	52	42	3	3	161
Ocena własnych war. mater.	Złe	30	49	8	13	172
	Średnie	33	58	3	7	549
	Dobre	55	41	3	2	442
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	24	62	4	10	45
	Raz w tygodniu	40	52	3	5	529
	1-2 razy w miesiącu	43	47	4	6	198
	Kilka razy w roku	41	51	3	6	259
	W ogóle nie uczestniczy	47	41	6	6	132
Poglądy polityczne	Lewica	47	49	2	2	179
	Centrum	43	53	1	2	361
	Prawica	41	50	5	4	329
	Trudno powiedzieć	34	47	6	14	295

Tabela 3

		Czy w ciągu ostatnich dwudziestu lat stosunki między Polską a Niemcami poprawiły się czy też pogorszyły?				Liczba osób
		Poprawiły się	Pogorszyły się	Nie zmieniły się	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		78	4	14	4	1164
Płeć	Mężczyźni	81	4	13	3	551
	Kobiety	75	5	15	6	613
Wiek	18-24 lata	76	3	16	6	146
	25-34	82	5	11	2	236
	35-44	80	3	12	5	192
	45-54	75	6	16	3	184
	55-64	77	3	16	4	198
	65 lat i więcej	74	5	13	7	207
Miejsce zamieszkania	Wieś	74	4	17	5	449
	Miasto do 20 tys.	79	7	9	4	150
	20-100 tys.	78	4	14	5	228
	101-500 tys.	85	3	9	3	189
	501 tys. i więcej mieszk.	78	4	16	1	149
Wykształcenie	Podstawowe	66	5	18	11	276
	Zasadnicze zawodowe	79	4	13	4	288
	Średnie	81	4	14	2	394
	Wyższe	85	5	10		207
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	81	6	12	1	102
	Średni personel, technicy	81	10	6	3	45
	Pracownicy adm.-biurowi	90		8	1	68
	Pracownicy usług	82	5	11	2	62
	Robotnicy wykwalifikowani	77	5	16	2	155
	Robotnicy niewykwalifik.	73	7	13	6	63
	Rolnicy	66		29	5	61
	Pracujący na własny rach.	82	3	11	4	50
Bierni zawodowo	Renciści	77	4	13	6	68
	Emeryci	76	5	14	4	256
	Uczniowie i studenci	84	1	8	6	93
	Bezrobotni	68	2	21	9	71
	Gospodynie domowe i inni	72	4	14	9	70
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	81	5	11	3	166
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	79	4	12	5	100
	sekt. pryw. poza rolnict.	80	5	14	2	263
	prywatnym gosp. rolnym	63	1	30	6	57
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	79	1	16	4	179
	501-750	77	7	12	4	156
	751-1000	78	4	15	3	200
	1001-1500	80	5	12	4	179
	Powyżej 1500 zł	82	4	11	3	161
Ocena własnych war. mater.	Złe	69	6	19	6	172
	Średnie	75	4	16	5	550
	Dobre	84	4	10	2	442
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	68	11	13	7	45
	Raz w tygodniu	78	4	14	4	529
	1-2 razy w miesiącu	78	3	14	5	199
	Kilka razy w roku	78	5	13	4	259
	W ogóle nie uczestniczy	78	3	14	6	132
Poglądy polityczne	Lewica	85	3	11	1	179
	Centrum	80	3	15	2	361
	Prawica	79	5	12	4	329
	Trudno powiedzieć	68	6	16	10	296

Tabela 4

		Czy Niemcy powinny odgrywać większą niż dotychczas rolę w Europie i na świecie czy też nie?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		17	69	14	1161
Płeć	Mężczyźni	19	73	9	549
	Kobiety	14	66	20	612
Wiek	18-24 lata	19	62	19	146
	25-34	17	75	8	236
	35-44	13	78	9	192
	45-54	16	73	11	184
	55-64	22	65	13	196
	65 lat i więcej	14	58	28	206
Miejsce zamieszkania	Wieś	17	64	19	448
	Miasto do 20 tys.	13	77	10	149
	20-100 tys.	16	68	17	227
	101-500 tys.	21	71	8	189
	501 tys. i więcej mieszk.	14	76	10	149
Wykształcenie	Podstawowe	18	53	29	274
	Zasadnicze zawodowe	19	69	12	287
	Średnie	17	73	10	394
	Wyższe	11	83	6	207
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	12	81	7	102
	Średni personel, technicy	9	84	7	45
	Pracownicy adm.-biurowi	15	77	8	68
	Pracownicy usług	20	69	10	62
	Robotnicy wykwalifikowani	22	73	4	155
	Robotnicy niewykwalifik.	23	66	12	63
	Rolnicy	6	76	17	61
	Pracujący na własny rach.	17	76	7	50
Bierni zawodowo	Renciści	18	61	20	68
	Emeryci	15	60	25	255
	Uczniowie i studenci	12	68	20	93
	Bezrobotni	22	62	16	70
	Gospodynie domowe i inni	20	63	16	70
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	18	75	7	166
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	18	75	7	99
	sekt. pryw. poza rolnict.	16	77	7	263
	prywatnym gosp. rolnym	12	78	11	57
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	22	67	11	179
	501-750	17	65	19	155
	751-1000	17	73	10	200
	1001-1500	15	70	14	179
	Powyżej 1500 zł	16	74	10	161
Ocena własnych war. mater.	Złe	19	61	20	172
	Średnie	14	70	16	549
	Dobre	18	71	11	441
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	17	49	33	45
	Raz w tygodniu	15	68	16	529
	1-2 razy w miesiącu	17	70	12	197
	Kilka razy w roku	18	72	10	259
	W ogóle nie uczestniczy	18	71	11	131
Poglądy polityczne	Lewica	18	73	9	179
	Centrum	19	74	7	361
	Prawica	18	70	12	329
	Trudno powiedzieć	11	59	30	293

Tabela 5

		Czy, Pana(i) zdaniem, obecnie interesy Polski i Niemiec w Europie są podobne czy też raczej rozbieżne?				Liczba osób
		W większości podobne	W większości rozbieżne	Częściowo podobne, częściowo rozbieżne	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		19	27	39	15	1160
Płeć	Mężczyźni	21	29	40	9	550
	Kobiety	16	25	38	20	610
Wiek	18-24 lata	14	31	47	8	146
	25-34	18	23	47	12	235
	35-44	18	28	40	14	192
	45-54	25	25	37	13	184
	55-64	20	26	37	17	196
	65 lat i więcej	18	29	29	25	206
Miejsce zamieszkania	Wieś	19	22	37	22	447
	Miasto do 20 tys.	21	30	37	12	150
	20-100 tys.	19	33	34	14	226
	101-500 tys.	20	25	45	10	188
	501 tys. i więcej mieszk.	12	31	50	7	149
Wykształcenie	Podstawowe	17	29	28	26	273
	Zasadnicze zawodowe	24	23	41	12	287
	Średnie	16	29	42	13	393
	Wyższe	20	26	46	8	207
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	22	22	47	10	102
	Średni personel, technicy	14	31	41	14	45
	Pracownicy adm.-biurowi	18	25	44	12	68
	Pracownicy usług	19	29	38	14	62
	Robotnicy wykwalifikowani	24	27	40	9	155
	Robotnicy niewykwalifik.	18	32	36	14	63
	Rolnicy	18	27	36	19	61
	Pracujący na własny rach.	25	24	39	12	50
Bierni zawodowo	Renciści	22	27	30	22	68
	Emeryci	17	28	32	23	254
	Uczniowie i studenci	16	28	50	6	93
	Bezrobotni	18	24	42	15	68
	Gospodynie domowe i inni	10	25	46	18	70
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	23	28	38	11	166
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	17	32	40	12	99
	sekt. pryw. poza rolnict.	21	22	45	11	263
	prywatnym gosp. rolnym	17	23	41	18	57
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	18	21	45	16	178
	501-750	17	31	36	16	155
	751-1000	19	31	37	13	200
	1001-1500	23	25	39	13	178
	Powyżej 1500 zł	24	24	45	8	160
Ocena własnych war. mater.	Złe	16	28	30	26	171
	Średnie	18	28	38	17	548
	Dobre	21	25	45	9	441
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	24	25	26	25	45
	Raz w tygodniu	17	26	39	18	528
	1-2 razy w miesiącu	23	28	40	9	198
	Kilka razy w roku	18	26	43	12	258
	W ogóle nie uczestniczy	17	32	37	14	131
Poglądy polityczne	Lewica	20	33	42	5	179
	Centrum	20	25	43	12	360
	Prawica	22	26	42	11	329
	Trudno powiedzieć	13	27	30	29	292

Tabela 6

		Jak Pan(i) ocenia politykę Niemiec wobec Polski i Rosji? Czy, w Pana(i) odczuciu, dla Niemiec:				Liczba osób
		ważniejsze są dobre stosunki z Polską niż z Rosją	ważniejsze są dobre stosunki z Rosją niż z Polską	dobre stosunki z Polską są równie ważne jak dobre stosunki z Rosją	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		9	47	28	16	1158
Płeć	Mężczyźni	7	56	27	10	549
	Kobiety	11	39	28	21	609
Wiek	18-24 lata	8	45	31	16	146
	25-34	8	53	30	9	236
	35-44	10	48	26	16	191
	45-54	8	52	26	14	184
	55-64	9	43	33	15	195
	65 lat i więcej	12	41	20	27	206
Miejsce zamieszkania	Wieś	9	38	33	20	446
	Miasto do 20 tys.	9	48	29	14	150
	20-100 tys.	10	46	26	18	226
	101-500 tys.	7	57	24	12	188
	501 tys. i więcej mieszk.	12	62	18	8	149
Wykształcenie	Podstawowe	12	32	29	27	273
	Zasadnicze zawodowe	10	39	32	18	286
	Średnie	9	52	27	13	393
	Wyższe	5	68	21	6	207
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	5	71	19	5	102
	Średni personel, technicy	6	58	30	6	45
	Pracownicy adm.-biurowi	4	48	38	9	67
	Pracownicy usług	15	33	32	20	62
	Robotnicy wykwalifikowani	8	56	28	8	154
	Robotnicy niewykwalifik.	15	36	30	19	63
	Rolnicy	9	42	33	16	61
Pracujący na własny rach.	10	47	30	13	50	
Bierni zawodowo	Renciści	10	48	21	22	68
	Emeryci	11	40	25	24	255
	Uczniowie i studenci	11	49	30	10	93
	Bezrobotni	8	42	25	25	70
	Gospodynie domowe i inni	7	38	33	21	69
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	7	56	30	7	166
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	5	64	26	6	98
	sekt. pryw. poza rolnict. prywatnym gosp. rolnym	11	47	30	13	262
		8	46	33	12	57
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	9	36	40	15	179
	501-750	16	45	21	19	154
	751-1000	9	45	29	17	198
	1001-1500	13	49	23	16	179
	Powyżej 1500 zł	7	59	28	7	161
Ocena własnych war. mater.	Złe	10	41	21	29	171
	Średnie	10	44	29	17	549
	Dobre	9	53	29	10	439
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	10	36	24	30	44
	Raz w tygodniu	8	46	29	17	527
	1-2 razy w miesiącu	11	44	33	11	198
	Kilka razy w roku	9	50	27	14	258
	W ogóle nie uczestniczy	11	55	17	17	131
Poglądy polityczne	Lewica	8	61	23	8	179
	Centrum	11	49	31	9	360
	Prawica	8	55	27	10	328
	Trudno powiedzieć	10	27	27	36	292